

SZENNA, A KADARKÚTI KISTÉRSÉG KULTURÁLIS MÁRKÁJA

SZENNA: THE CULTURAL BRAND OF THE KADARKÚT SUBREGION/DISTRICT

TAKÁCS ANETT adjunktus
WALTER IMOLA tanársegéd
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Abstract

Szenna is a touristically and culturally significant village in the Zselic region. Its advantages stem from its vicinity to the city of Kaposvár, the active presence of urban intellectuals and the natural and cultural heritage of the village itself. Natural attractions of note are the Szenna Heritage Trail, the Wildflower trail, the Deer-Farm and the Szász Íriszkert Garden Centre. As to its cultural sights the skanzen with its Calvinist church, the farmhouse museum (aunt Zókapeti Lidi's house) are truly worth visiting. Furthermore, the Szenna Skanzen, being a village-museum within a living village, is one of its kind in the county of Somogy.

All these outstanding features certainly qualify Szenna for the title "The Cultural Brand of the Region."

1. Szenna a Kadarkúti kistérségben

A kistérség jellemző sajátossága a két központi szerepet betöltő póluscentrumból (Kadarkút és Nagybagajom), valamint a Kaposvár környéki települések agglomerációjából adódó tagoltság. Ebből a megosztottságból következik, hogy meglehetősen más adottságokkal, értékekkel rendelkeznek, más hiányokkal, problémákkal küzdenek Kaposvár vonzáskörzetének települései, mint az elzártabb, minimális szolgáltatásokkal ellátott falvak.¹

Szenna egyre inkább a kaposvári vonzáskörzet részét képezi. Ennek egyik előnye, hogy míg a kistérség lélekszámának egészét a csökkenő tendencia jellemzi, addig Szenna lélekszáma állandó, sőt az utóbbi időszakban emelkedő.² A városi kiköltöző értelmiség – művészek, képzőművészek, iparművészek, szellemi foglalkozásúak – főként Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Bárdudvarnok (Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposfő) térségében formálnak leginkább alkotó közösséget, részt vállalva a település értékeinek megőrzésében, átörökítésében, úgy, hogy közben figyelembe veszik a Zselici Tájvédelmi Körzet adottságait.³

Kaposvár közelsége a lakosság lélekszámának alakulása mellett, ugyanakkor hatással van a gazdasági viszonyokra (például vállalkozások ösztönzése), idegenforgalomra, oktatásra-nevelésre, szociális helyzetre, befolyásolja a kulturális-közművelődési-közösségi viszonyokat. Ez utóbbi tekintetében új lehetőség az elnyert IKSZT beruházás (a térség további nyertesei Jákó, Kaposfő, Kaposmérő) is,⁴ továbbá Szenna különlegessége, a település centrumában elhelyezkedő falumúzeum.

2. Szenna község története és jelene a kultúra aspektusából

A község elnevezése először 1252-ben a Szentbenedeki Monostor alapításáról szóló okiratban tűnt fel, 1443-ban Zana, majd 1446-ban Zenna néven említették és a kaposvári várhoz tartozott. Egyes történészek szerint a falu nevének legősbibbi följegyzése 1252-ből az Árpád-korból származik, mások az első hiteles forrásnak a somogyi konvent 1324-ben kelt oklevelét tekintették. A régészek szerint, a völgyben a XI–XII. században királyi udvarház állt, amely szerint Szenna ezeréves múlttal rendelkezik. A lakosság egy része feltehetőleg a királyi kanászok leszármazottja. Kis Lajos nyelvész szerint Szenna neve azonos a szerb-horvát Sena helynévvel. Eredete pedig összefüggésben lehet a magyar széna szláv előzményével.⁵ 1500-ban Corvin János, Mátyás király törvénytelen fia kapta II. Ulászlótól, később hol Mérey, hol Koroknay földbirtokosé, 1715-től a II. világháború végéig az Eszterházy család tulajdonában volt a környező erdővel és szántófölddel együtt. A falu, elzártsága miatt, védett volt a történelem nagy viharaitól. A községben a földművelés és az állattenyésztés jelentette a fő megélhetést, egy 1695-ös adat szerint: „szőleje és bora jó, szántóföldje, rétje szűk, közepes termésű, erdeje csak tűzifát terem.” A domborzati adottságai miatt főként szőlő- és gyümölcstermesztésre volt alkalmas, bár Bél Mátyás az 1770-es években megkóstolva a szennai bort, az alábbiakat írta róla: „Szenna szőlei ecetet könynyeznek.” A falu igyekezett önellátó lenni, termesztettek gabonát és kendert is az itt élők. Az erdős területek nagy aránya miatt adott volt a lehetőség sertésenyésztésre, de kisebb számban szarvasmarhát is tartottak. Az istállózó állattartás csak a XIX. században volt megfigyelhető, amikor a szarvasmarha került a tenyésztés középpontjába. A nagyobb arányú erdőirtás a megnövekedett lakosságszám miatt a XVIII. század elején indult meg. A kevés művelés alá vonható föld miatt a családok arra törekedtek, hogy lehetőleg csak egy gyerekük szülessen, így a földet nem kellett megosztani, és meg tudott belőle élni a család.⁶

A Zselicben Szenna őrizte meg legtovább ősi öltözetét, hagyományait, a szennai népviseletet az első világháborúig minden itt lakó ezt hordta.

Középkori írások szerint már 1542-ben volt tanító a községben, 1763-tól pedig már a szennai református iskola is működött, amely a kezdeti nehézségek leküzdése után, az évek során értékes intézménnyé vált.⁷ A mérőföldkövet Szabó Edit három évtizedes kulturális és nevelő-oktató munkássága jelentette az iskola életében. 1987-ben 8 osztályos évfolyamokat indítottak és az új iskolaépület is 1987–1990 között készült el, melyet a 2000-es évek elején felújítottak és tovább bővítettek. Az iskola, melynek mára sokszínű képzési köre jött létre, épületében művészeti iskola működik, ahol néptánc és zeneoktatás is folyik, 1996-ban vette fel Fekete László nevét. A művészeti iskola létrejöttének a célja, hogy Szennában minden gyereknek lehetősége legyen a művészetekbe való betekintésbe, illetve, hogy el tudják sajátítani a művészetek különböző ágait. Oktatóinak ötlete alapján alakult meg a faluban a Lázi-dombi Kulturális Egyesület, amelynek alapötletét az adta, hogy a diákok ne csak tanórai keretek között tanulják a művészet alapjait. Az iskolához tartozik még a községi könyvtár, amelynek könyvállománya megközelíti a tízezret.

A település fennmaradt irataiban fellelhető, hogy a lakosság régi vágya teljesült 1968-ban, amikor felépült a falu művelődési háza, amely ifjúsági klubbal, valamint körzeti könyvtárral is rendelkezett. Az épület előtt áll a falu egyik büszkesége, egy székelykapu, amit testvértelepülésüktől, az erdélyi Felsőboldogfalvától kaptak ajándékba 1997-ben.⁸ Ez a művelődési ház ad helyet egy 2014 májusában elindult pályázat keretén belül létrejött, jelenleg a kadarkúti kistérség egyetlen működő ifjúsági pontjának, melynek fő célja a gyermekesély program és a Magyar Tudományos Akadémia egyik kiemelt programjának

megvalósítása. Elsődleges célközönségük a hátrányos helyzetű gyerekek és az ő segítségük. A pályázatnak köszönhetően pszichológus kezdett dolgozni a településen, és egy ügynevezett „három napos tanoda” vette kezdetét a falu iskolájával együttműködve, melynek keretében kiragadják a diákokat az iskolai környezetből, hogy ne kényszernek érezze a tanulást, inkább sajátos módszerekkel próbálják a tanulót a helyes irányba terelni, és szélesebb látóteret adni a világból. A tanoda keretén belül kézműves foglalkozásokat tartanak, melyeknek a kézügyesség fejlesztésén túl, a csoportkohézió erősítése is célja. A hét egyik napján kifejezetten tanulástechnikai-módszertani foglalkozást, a pszichológus segítségével önismereti tréninget és célirányosan pályaeorientációs tanácsadást tartanak a gyerekeknek.

A Szennán működő egyesületekről keveset lehetett tudni, 1891-ben a képviselői testület belépett a Dunántúli Közművelődési Egyesületbe. 1924-ben jött létre a helyi leventeegyesület, 1930. április 30-án alakult meg a Szennai Polgári Lövészegyesület, aminek célja a bújtatott, keresztény szellemiségű katonai képzés és ellenőrzött nevelés volt.⁹ A második világháborút követően, 1946. augusztus 11-én alakult meg a Szenna és Vidéke Vadásztársaság, melynek célja, hogy: „működési területén (vadászterületén) az államkincstártól haszonbérbe vett vadászati jogot a vadászatra vonatkozó jogszabályok szigorú megtartása és a vadászgazdálkodás nemzetgazdasági jelentőségnek és a vadban rejlő érték – mint nemzeti közvagyon – védelmének szem előtt tartása mellett okszerűen és a nemzeti közösség anyagi gyarapítása szempontjából hasznot hajtó módon gyakorolja.”¹⁰ A faluban 1946 után csak sport- és tűzoltó egyesület működött, alakulásuk pontos idejét nem tudni. A sportegyesület nem csak a szennai sportkedvelőket vonzotta, hanem a szomszédos települések lakóit is, székhelye Kaposszerdahelyen volt. Feltehetőleg az 1960-as évben alakult a szennaiakat is összefogó Zselic Sportkör, amelynek a következő szakosztályai működtek: röplabda, teke, asztalitenisz és labdarúgó. A tűzoltó egyesület, habár éles bevetése kevés volt, nagy megbecsülést vívott ki magának a megelőző tevékenységeiért, a tűzrendészeti előírások betartatásáért, az ifjúság neveléséért és a tűzoltóversenyeken elért sikeres helyállásaikért. 1998-ban alakult a Rozmaring Nyugdíjas Egyesület 40 fővel, amely az évek során kibővült és mára már 60 tagot számlál. A falu életében meghatározó szerepet játszottak a múltban és játszanak a jelenben is különböző kulturális tevékenységükkel. Hagyományörző kiállításokat szerveznek és az ismeretterjesztő előadásokon kívül kirándulásokat is indítanak, eljutottak már Ópusztaszerre, Budapestre, Szombathelyre és Pannónhalmára. 2004-ben egy asszonykórust is alakítottak, akik Kaposváron és vidéken is számos sikert tudhatnak magukénak, sőt 2006-ban az országos döntőben „Arany Páva” fokozatot szereztek Balatonszabadiban.

A Lázi-dombi Egyesület megalakulása új lendületet hozott a falu kulturális életében, ugyanis fontos céljuknak tűzték ki a népi hagyományok megőrzésén kívül a komolyzenei ismeretek terjesztését is. Rendszeresen rendeznek táncprogramokat, táncesteket. Kézműves mesterséggel felvértezett tagjai is vannak az egyesületnek, így ehhez kapcsolódó foglalkozásokat is tudnak tartani. A Skanzen életében is aktívan részt tudnak venni, különböző kulturális és táncprogramokkal és ezek levezénylésével tudják színesíteni a falumúzeum programkínálatát. Számos bábszínházi előadást is szervez, kulturális pályázatok segítségével. 2001-ben egyesületként megalakult a Szennai Polgárőrség, amely a körzeti megbízott rendőrnek hivatott segíteni a közbiztonságban és a bűnmegelőzésben.¹¹

Szena lakóinak többsége fontosnak tarja a hagyományok megőrzését, és új szokások teremtését, mint amilyen a nagypénteki passiójáték. Ez a nap a gyász napja, mely Krisztus kereszthalálát dolgozza fel, melyet szinte minden évben megtartanak a művelődési házban, alapját a csíksomlyói passiójáték adta. Húsvétvasárnap a felnőttek istentiszteleten vesznek részt délelőtt, majd a családi ebéd elfogyasztása után kerül sor az ajándékozáásra.

Húsvéthétfőn a gyerekek, legények bejárják a falut és minden lányos házba betérnek locsolni egy kis pénz, csoki, és hímes tojás reményében. Mostanra az is szokássá vált, hogy a Zselic Művészeti Iskola Rakonca és Hejrejsírom néptáncsoportjának tagjai kimennek a falumúzeum dombjaira és egy vödör vízzel locsolják meg a lányokat, akik színes tojással viszonzják kedvességüket. Az ifjak körében még ma is élő hagyomány Szennában a májusfaállítás, amellyel a falu legényei kedveskednek a leánynak, akinek udvarolnak. Május hónap első napjának éjjelén elmennek a fiúk az erdőbe, majd kivágnak egy méretes, egyenes törzsű fenyőt, jegenyét, vagy nyírfát. Ezt legallyazzák, lekérgezik, a lombját meghagyva a tetején, majd feldíszítik a hagyományos módon borral, sörrel, vagy pezsgővel és szalagokkal, ezt követően észrevétlenül felállítják a lány háza előtt. A fa egészen a hónap utolsó vasárnapjáig ott áll. Szennában régen nem ünnepelték a pünkösdöt, ez egy új hagyomány. A faluban a pünkösdi királyné-járást cucorka járásnak nevezik. Mára már csak egy búcsút tartanak a településen, nem úgy, mint régebben. Június 24-e, Szent István napja, az év legrövidebb éjszakája. Ez a Múzeumok Éjszakája, ami egy teljesen új szokás Szennában. Az egész napos rendezvény alatt, korosztálytól függetlenül, mindenkinek kapcsolódási lehetőség nyílik ingyenes tárlatvezetéssel, koncertek és egyéb programok keretében. Szennában a falunapot, ha tehetik, minden évben megrendezik, melynek a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény ad otthont változatos programokkal, amelyben a hagyományörző csoportok fontos szerepet kapnak. A Márton- napi vígasság sajátossága, hogy november 11-én sok ludat kell enni. Szenna legnagyobb tömeget megmozgató eseménye a Szennai hurkafesztivál, ahol a rendezvény fő látnivalója a hurkatöltő-és kötöző verseny. Erre a programra az ország több pontjáról is érkeznek résztvevők, akik a zsűri és a közönség előtt méretetik meg magukat gasztronómiai tudásukból. Eközben fellépők szórakoztatják az itt megjelent közönséget, valamint a falu művészeti csoportjai lépnek fel sztárvendégekkel karöltve. A Lázi-dombi mesék, amit a Lázi-dombi Kulturális Egyesület rendez havonta a Szennai Művelődési Házban is fontos helyet foglal el a közösség életében. A táncházak keretében a magyar táncművészetén kívül más nemzetek táncával is megismerkedhetnek az itt élők. Az egyesületet és rendezvényét egy Szennában fellelhető dombról nevezték el, mely a Skanzen területén található.¹²

3. A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény

3.1. A szabadtéri néprajzi gyűjtemények születése

Arthur Hazelius, a kiváló svéd tudós, 1891-ben alapította a világ első szabadtéri néprajzi múzeumát Stockholm Skanzen nevű városrészében, melyről azután a Skanzen nevet kapta, később sok nyelv – így a magyar – szókincsébe is beépült szabadtéri múzeum jelentéstartalommal. Svéd mintára Norvégiában, majd a 20. század elején Dániában, Finnországban születtek hasonló kezdeményezések, az első világháborút követően több hullámban Európa szerte, a második világháborút követően pedig Észak-Amerikában, Ázsiában, Ausztráliában is megfigyelhetők lettek a kisebb-nagyobb skanzenek. A skanzenek új korszaka az 1950-es évek végén kezdődött, amikor a korábbi kezdeményezésektől eltérően az újonnan alapított intézmények már nemcsak egyedülálló épületeket, épületcsoportokat, hanem különböző településformákat is bemutatnak.¹³

3.2. A hazai skanzen alapítások folyamata és a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény

A hazai szabadtéri néprajzi múzeumok születése a budapesti Millenniumi Kiállításra vezethető vissza, melynek egyik legnépszerűbb helyszíne a 24 portából álló Néprajzi Falu volt. A kiállítás tizenkét magyar és ugyanennyi nemzetiségi, eredeti tárgyakkal berendezett lakóházból állt, továbbá felépítettek egy cigányputrit, egy bugaci kunyhót és egy havasi juhász kunyhót is, melynek összképét egy templom, egy községháza, valamint iskola, óvoda és kórház tette színesebbé. Az épületegyüttest 1896-ban lebontották, az épületek többsége visszakerült az illetékes megyékbe, és a berendezési tárgyak többsége a Nemzeti Múzeum Néprajzi Gyűjteményébe – a mai Néprajzi Múzeumba. Mintegy hetven évet kellett várni az egész ország népi kultúráját bemutató magyar skanzen – a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum megalapítására. Közben ezzel párhuzamosan kialakult a vidéki regionális skanzenek hálózata is. Ennek fő lépései: 1968-ban Zalaegerszegen a Göcseji Falumúzeum, 1973-ban a Vasi Múzeumfalú, 1979-ben a Nyíregyháza Sóstói Múzeumfalú, 1980-ban a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény és 1985-ben az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény alapítása. Mindezek mellett elkezdődött a tájházak rendszerének kialakulása is, melyből jelenleg közel 400 működik hazánkban.¹⁴

3.3. A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény létrehozása

A Szennai Skanzen alapításának gondolata az 1960-as '70-es évek fordulójáig nyúlik vissza, létrehozásában Knézy Judit néprajzkutató, L. Szabó Tünde és Szigetvári György építészek, valamint Sási János geodéta és Csepinszky Mária a Skanzen egykori gondnoka vállalt jelentős szerepet. Az intézmény megalapításának célja a somogyi talpas-favázás népi építészet emlékeinek megőrzése volt.¹⁵

Az 1978-ban átadott Skanzen összeforrott Csepinszky Mária nevével. Csepinszky 1978 és 1987 között volt az intézmény gondnoka, sokak szerint a falumúzeum lelke volt. „A somogyi hagyományörzés királynője... a háztapasztáshoz egykor maga talicskázta a lótrágyát, hogy aztán a művelődési minisztérium magas rangú tótumfaktuma kíséretében betoppant küldöttséget franciául köszöntse.”¹⁶ Utódai azóta sem tudtak kilépni az egykori alapító árnyékából.

Az első lakóházat 1975–76-ban telepítették át, a Falumúzeum 1978-ban nyitotta meg a kapuit, ekkor még csak az említett házat, a templomot és a lelkész lakot tekinthette meg az idelátogató, azóta további négy portával bővült a múltidéző épületsor.¹⁷

A megtekinthető lakó és gazdasági építmények, pincék és prэшáz Belső-Somogy falvaiból, a Zselicségből és a Dráva mentéről érkeztek, külső megjelenésükben az 1848 utáni népi építészet emlékényagát őrzik.

A Múzeum területén található még egy, a falu életében máig aktív szerepet játszó, 1785-ben népi barokk stílusban épült, festett, kazettás mennyezetű református templom, mely Somogy megye egyik legszebb műemléke.

A Falumúzeum a történeti falusi épületek sikeres újratelepítéséért 1982-ben megkapta az Európa-Nostria Díjat.¹⁸

3.4. A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény a jelenben – aktualitások, fejlesztési lehetőségek, új utak

Az 1997. évi – a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló – CXL. törvény módosításáról rendelkező 2012. évi CLII. törvény értelmében a vidéki múzeumok a helyi önkormányzatok fenntartásába kerültek 2013. január 1-jétől, ez alól nemzeti hordereje, identitásképző szerepe miatt kivételt képezett a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény, amely Szentendréhez tartozik. Ezzel egy sajátos helyzet állt elő: a földterületet, Szenna község adja, az intézményt Szentendre működteti, a területen fekvő református templomot pedig az egyház felügyeli. Az intézményvezetéssel megbízott csoportvezető muzeológus Szentendréről érkezett, aki heti 2-3 napot tölt el a településen.¹⁹

Az új vezetés elsődleges célja a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum módszertanának adaptálása a helyi sajátos viszonyok figyelembe vételével, a gyűjtemény hálózatba kapcsolása, társadalmi bázisának megteremtése, új aktivitásra ösztönző, ismeretátadó programcsomag kidolgozása, a Skanzen újrapozicionálása a megyei, illetve regionális turisztikai piacon.²⁰

A 2013-as fejlesztési stratégiájának fő célkitűzése hosszú távon – illeszkedve a hazai falumúzeumok, skanzenek hasonló elképzeléseinek sorába – egy ökomúzeum létrehozása, az adott hely jellegzetességeire koncentrálván, a helyi erőforrásokra alapozva. Az elképzelés alapján – melynek bizonyos részei már a gyakorlatban is alkalmazásra kerültek – a szennai közösségekre, termelőkre, specialistákra támaszkodva történne/történik a látogatók kiszolgálása. Együttműködési megállapodások keretében a helyi vállalkozókkal karöltve biztosítaná/biztosítja az intézmény az étkezést a látogatócsoportok számára, illetve a korszerűsített foglalkoztatásban helyi kézművesek és termelők kapnának/kapnak forgalmazási, bemutatási lehetőséget, a pincesor épületeiben pedig a helyi borászok borai lennének kiállítva, árusítva. Az egyes épületek felújítását a helyi erdészet faanyagainak felhasználásával, a helyi munkaerő végezné el. Mindennek keretét pedig a permakulturális gondolkodás és gazdálkodás adná, a somogyi ökológiai rendszerek lemodellezésével, esetenként új, vagy nemesített növényfajok telepítésével.

A fejlesztési stratégia másik fontos pillére az interpretáció, ismeretátadás korszerű technikáinak, módszereinek alkalmazása, melynek alapját az élő múzeumi helyszínek és permakulturális kertek adják. (Jó példák közül néhány: a rinyakovácsi élő múzeumi helyszín lakóházában demonstrációs tárgyakat állítottak ki, a lakóházban minden eszköz és tárgy megfogható, kipróbálható, a látogatók közelről szemlélhetik egy hagyományos somogyi nagycsalád gazdaasszonyát különböző tevékenységek közben, illetve ők maguk is bekapcsolódhatnak az egyes feladatok elvégzésébe [sikálnak, főznek, mosnak, takarítanak...]; a kisbajomi portán elkezdődött egy fajtamegőrző program, a somogyszobi portán egy fűvesasszony közreműködésével időről időre gyógyhatású készítmények előállítását történik; további terv a rinyakovácsi portán egy fűszernövénykert, a csökölyi portán egy zöldéses biokert.) Az intézmény tervezi még egy helyi piac megvalósítását múzeumi környezetben, továbbá kitűzött célja, hogy hozzájárulva a városlakók életvezetési stratégiáinak átgondolásához, tudáscentrummá válásához.²¹

3.5. A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény ismeretátadó tevékenysége – múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai programjai

A nagyrendezvények (a Múzeumok éjszakája és a Múzeumok Őszi fesztiválja sorozat) mellett ún. tematikus hetek színesítik a kínálatot. 2014-ben négy különféle hetet hirdetnek, ezek: az advent előtti hét, a farsang és a húsvét előtti hetek, valamint pünkösd hete.

Tematikus hétvégéket is hirdetnek, melynek lényege, hogy májustól, egészen a téli időszakig minden hétvégének megvan a kiemelt témája, ami köré az adott program épül. E hétvégék fő célja, hogy az ideérkező látogató, ne egy statikus dologgal találkozzon, hanem élményekkel gazdagodva, szórakozva szerezzen új ismereteket, amely az ún. „skanzen-élmény”.

A választék további múzeumpedagógiai foglalkozásokkal bővül, melyeket óvodai és iskolai csoportok számára ajánlanak.

A hagyományos néprajzi vonatkozású programok körét, egyéb, a térség adottságaira építő ötletekkel gazdagítják, így az őszi fesztiválsorozatban felolvasó színházi esték is részei voltak a kínálatnak.²²

3.6. A Skanzen a helyiek szemével

A gyűjtemény a hetvenes évektől kezdve szerves része volt a falu életének, a falujárás közben e „hőskor” sokszor visszaköszön, különösen a helyi közösségépítő lakosság képviselőinek körében.

Csepinszky Mária varázsa, kinek neve a mai napig összeforr az intézménnyel, a következő momentumokban rejlett: tárlatvezetőként ízes nyelvjárású szennai asszonyokat alkalmazott (Jolánka, Ilonka, Örszike néni), sokan miattuk érkeztek látogatóba. Állatokat tartott. Hajnalban a tyúkokat etetve, a múzeum nyitva tartását előrehozva, forró teával kínálva, tessékelte be az úton haladó turistákat az intézménybe (e kérdés találta meg a múzeum kapuja mögül Rockenbauer Pált és csapatát). Befogadta Gusztit a kis rackát, Rebekát a bárányt. Nyolc éven keresztül táncházat működtetett a barcsi Borókások közreműködésével, olykor nem kisebb nevek, mint a Muzsikás és Sebestyén Márta kíséretével. Dudatáborokat szervezett. A turisták ámulva hallgatták, amint németül idegenvezetett, archaikus ónémet szöveggel éltetve a somogyi hagyományokat.²³ Legfontosabb eredménye, hogy a helyiek együtt éltek a Skanzenel, sajátjukként „gondozták”. A Csepinszky-jelenséget azóta sem tudta felülírni egyetlen későbbi intézményvezető sem.

2013. január elsejétől „az intézmény a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény telephelye lett”. „Jó lett volna, ha Szenna kapta volna meg, mert akkor érezné teljesen magáénak a település.”²⁴ E mondat jól szemlélteti a szennaiak és a Skanzen jelenlegi viszonyát, ahol „gyütt-mentként,” nagyon sokat kell letenni az asztalra valakinek, hogy a helyiek befogadják.

Pozitív fejlemény, hogy a helyi önkormányzat és a Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény vezetősége között aktív kapcsolat jött létre, egymáshoz igazodva valósulnak meg az elképzelések. Az önkormányzat a Skanzen fejlesztését tervezi, ennek elemei: egy új bejárat, fogadóépület és étterem, egy parókiamúzeum és egy parkoló megvalósítása, a járdasziget helyreállítása.²⁵

„Jó dolog”²⁶ – s ezt az interjúalanyok többsége is említette, hogy a lakcímigazoló kártyával rendelkező helyieknek ingyenes a belépés az intézménybe, s a diákok, diákigazolvánnyal fél áron vehetik igénybe a fizetős programokat.²⁷

Dicsérik az itteniek a múzeumi programkínálat bővítését, a helyi iskola és a gyerekek bevonását a programokba.

Kritikaként fogalmazódott meg ugyanakkor, hogy nem reklámozza a programjait helyben, illetve, hogy az új vezetőség olyan együttműködési feltételeket diktál a helyi vállalkozóknak, melyeket nem lehet teljesíteni. (Például a kézművesekkel kötött együttműködési megállapodás keretében a falumúzeum helyet biztosít a műhely működtetésére, ahol a vállalkozó iparosok bemutatathatják tevékenységüket a látogatóknak, cserébe értékesíthetik a termékeiket. Ez az alacsony látogató létszám miatt nem volt fenntartható).²⁸

A Szennán található, az országban egyedülálló módon élőfaluban működő, szabadtéri néprajzi gyűjtemény kiváló helyszíne a megőrzésnek és átöröklésnek. A település és az üzemeltető közös akaratával a Skanzen Szenna települési stratégiájának egyik húzóereje lehet, akár a gazdaság, akár az idegenforgalom, akár a kultúra oldaláról nézzük. Ugyanakkor fontos megjegyezni, a mai világban már nem elegendő az, hogy egy szabadtéri néprajzi gyűjtemény „a paraszti kultúra értékeit naftalinban tárolja”, sokkal inkább cél a hagyományos tudás ma is használható elemeit és a közösségi kultúra értékeit modern kultúra-közvetítő technikák, módszerek bevonásával megmutatni a jövő generációinak.

A kérdés, hogy sikerül-e a falu közepén húzódó „szigetet” a jelenlegi vezetésnek élőfaluban, élőmúzeumként a település szerves részeként működtetni. Beszélhetünk-e 10 év múlva egy Csepinszky-jelenséghez hasonlítható új korszakról...

4. A település erősségei értékeinek tükrében

Kaposvár közelségéből adódó jellemző a városi kiköltöző értelmiség aktív jelenléte, művészek, képzőművészek, iparművészek, szellemi foglalkozásúak adják át tudásukat a településen élők számára, s járulnak hozzá a község értékeinek megőrzéséhez.

A kulturális intézmények, a közösség lelkes „motorjai” tevékenységükkel, változatos tematikájú (népi és termelési hagyományok ápolása, gasztronómiai jellegzetességek bemutatása) rendezvények szervezésével (például Hurkafesztivál) járulnak hozzá a helyi hagyományok átörökléséhez.

A programkínálatot aktív civil szervezetek (Lázi-dombi Kulturális Egyesület) színesítik, önként átvállalva a közművelődési feladatok jó részét. Az egyes, a települést is túlnövő, programok mellett Szenna egyik fő vonzereje a természeti adottságaiban rejlik. A község határának nagy része a Zselici tájvédelmi körzet része (lásd például Szennai Örökség Tanösvény, Vadvirág út, Szarvasfarm, Szász Íriszkert Kertészet...), a település változatos flóra és faunavilággal rendelkezik, melyek a helyi termékek kínálatának (méz, lekvár, tejtermékek...) szintjén is jól hasznosíthatók.

Ki kell emelnünk továbbá, hogy a szennaiak számos ma is élő néphagyományt őriznek (ilyen a Luca-napi kotyulás, az újév köszöntése, a májusfa kitancolása), s hogy Somogy megyében Szenna óvta meg leginkább az ősi népviseletét. Református temploma, tanya-múzeuma (Zókapeti Lidi néni háza) és a népi kultúra emlékeit őrző falumúzeuma tovább növelik a település vonzerejét, lehetőséget adva a falusi turizmus fejlesztésére.

Somogyban egyedülálló a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény, mely egy élő falun belül létrejött falumúzeum. E specialitás, illetve a település egyéb adottságai révén, Szenna kiérdemli a térség kulturális márkája elnevezést.

Jegyzetek

1. Keserű Valéria (2011–13): A Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség Kulturális Stratégiája.
2. Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) (2013): Szenna Község Önkormányzata. Szenna.
3. Keserű Valéria (2011–13).
4. Uo.
5. Zentai Tünde (2011): Szenna. Pro Pannonia Kiadó. Pécs.
6. Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) (2013): Szenna Község Önkormányzata. Szenna.
7. Bősze Sándor (2006): www.szenna.hu 2013. december 31.
8. Uo.
9. Uo.
10. Uo.
11. Interjú: Farkas Gergely – Ifjúsági Pont vezetője, Lázi Dombi Egyesület tagja, környezetbiológus, népi kézműves szakoktató (nemezelés), gyermekjáték készítő, 2013. 10.14.
12. Vallató Zsófia Anna (2008): Népszokások, hagyományok, jeles napok Szennában régen és ma. Kézirat. Kaposvár.
13. <http://skanzen.hu> 2014.05.03; Kurucz Albert–Balassa M. Iván–Kecskés Péter (1987): Szabadtéri néprajzi múzeumok Magyarországon. Corvina. Budapest.
14. Uo.
15. L. Szabó Tünde (1987): Szennai Szabadtéri Gyűjtemény. Kaposvár.
16. <http://www.sonline.hu/somogy/kultura/egy-kiallitas-emlekekekre-exponalva-454145> 2014.05.03.
17. Winkler Ferenc 2002: Szenna, Szabadtéri Néprajzi Múzeum. Somogy Megyei Múzeum Igazgatóság, Kaposvár.
18. <http://skanzen.hu> 2014. 05. 03.
19. Interjú: Horváth–Lukics Tibor – kör- és aljegyző, 2013. 10. 14.
20. Interjú: Aranyos Sándor, csoportvezető muzeológus a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény vezetője, 2013. 10. 14.
21. Aranyos Sándor (213): Szenna_eloadas_Zalaegerszeg_20130524, belső anyag
22. Interjú: Stepán Kata, a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény muzeológusa, oktatósszervezője, 2010. 10. 14.; <http://skanzen.hu> 2014. 05. 03.
23. <http://www.sonline.hu/somogy/kultura/egy-kiallitas-emlekekekre-exponalva-454145> 2014. 05. 03.
24. Interjú: Raab Éva, vendégház tulajdonos, a közösség egyik motorja, 2013. 10. 14.
25. Interjú: Salamon Gyula, polgármester, 2013. 10. 14.
26. Interjú: Farkas Gergely – Ifjúsági Pont vezetője, Lázi Dombi Egyesület tagja, környezetbiológus, népi kézműves szakoktató (nemezelés), gyermekjáték készítő, 2013. 10. 14.
27. Interjú: Horváth–Lukics Tibor, kör- és aljegyző, 2013. 10. 14.
28. Interjú: Aranyos Sándorral és Stepán Katával, a Skanzen vezetőségével, 2014. 10. 14.

Felhasznált irodalom

- Aranyos Sándor (2013): Szenna_eloadas_Zalaegerszeg_20130524, belső anyag
- Bősze Sándor (2006): A Zselic ölelésében: Adatok Szenna nyolc évszázados történetéhez. Szenna Község Önkormányzata. Szenna. www.szenna.hu 2013. december 31.
- Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) (2013): Szenna Község Önkormányzata. Szenna.
- Keserű Valéria (2011–13): A Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség Kulturális Stratégiája.
- Kurucz Albert–Balassa M. Iván–Kecskés Péter (1987): Szabadtéri néprajzi múzeumok Magyarországon. Corvina, Budapest.
- L. Szabó Tünde (1987): Szennai Szabadtéri Gyűjtemény. Kaposvár.
- Vallató Zsófia Anna (2008): Népszokások, hagyományok, jeles napok Szennában régen és ma. Kézirat. Kaposvár.

Winkler Ferenc (2002): Szenna, Szabadtéri Néprajzi Múzeum. Somogy Megyei Múzeum Igazgatóság, Kaposvár.

Zentai Tünde (2011): Szenna. Pro Pannonia Kiadó, Pécs.

<http://skanzen.hu> 2014. 05. 03.

<http://www.sonline.hu/somogy/kultura/egy-kiallitas-emlekekepek-re-exponalva-454145> 2014. 05. 03.

<http://www.sonline.hu/somogy/kultura/a-szennai-skanzen-es-a-zalai-zichy-emlekhaz-az-allame-marad-472237> 2014. 03. 13.

<http://www.somogytv.hu/cikkek/95287> 2014. 05. 03.

<http://szenna.hu> 2014. 03. 19.

Interjúk

Aranyos Sándor csoportvezető muzeológus a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény vezetője, 2013. 10. 14.

Borsáné Horváth Brigitta iskola könyvtáros, napközis, nyugdíjasklub elnöke, helyi közösségi élet egyik fő motorja, 2013. 10. 14.

Farkas Gergely Ifjúsági Pont vezetője, Lázi Dombi Egyesület tagja, környezetbiológus, népi kézműves szakoktató (nemezelés), gyermekjáték készítő, 2013. 10. 14.

Horn Artúr, egyéni vállalkozó, 2013. 10. 14.

Horváth-Lukics Tibor kör- és aljegyző, Szenna, 2013. 10. 14.

Miszláng Jánosné Ágnes Vendégház üzemeltetője, 2013. 10. 14.

Raab Éva, vendégház tulajdonos, a közösség egyik motorja, 2013. 10. 14.

Salamon Gyula polgármester, 2013. 10. 14.

Stepán Kata a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény muzeológusa, oktatásszervezője, 2010. 10. 14.

MELLÉKLET: Szenna értékleltára

Szenna értékleltára	
„Hard” (helyi nevezetességek, turisztikai attrakciók, látnivalók, stb.)	„Soft” (közösségfejlesztő egyének, kapcsolati hálók, meglévő együttműködések)
<p>Helyi védelem alatt álló épületek: Református templom – 18/2. hrsz., Lakóépületek: Fő u. 4., 10., 11., 29., 33., 40., Lakó-és gazdasági épületek: Fő u. 12., 25., Gazdasági épület: Fő u. 35., 40 hrsz.</p> <p>Református templom: A népi barokk stílusú, festett kazettás mennyezetű templom Somogy megye egyik legszebb műemléke.</p> <p>Az eredeti festés Nagyváti János asztalosmester munkája. A festett karzatok, a padok mellvédei, a mennyezeti kazetták a reneszánsz óta fennmaradt szépműves mesterség legszebb motívumait őrzik (különösen jellegzetes a sellőfigurás kazetta). A mennyezeti kazettákat Z. Soós István kaposvári festőművész újította fel az 1949. évi helyreállítás-kor.</p> <p>Épített értékek: Katolikus templom, Székelykapu, Milleniumi Emlékfal, Kopjafa, Hősi Halottak Emlékműve, Házasságkötő terem: Németh József freskója.</p>	<p>Helyben élő és a településhez kötődő neves emberek:</p> <p>Díszpolgárok: Gróf Betlehem István, Tildy Zoltán és felesége, Fekete István.</p> <p>Kulturális intézmények: Fekete László Általános Iskola, Zselici Művészeti Iskola, Százszorszép Óvoda, Művelődési Ház, Községi Könyvtár, Ifjúsági Pont, Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény.</p> <p>Civil szervezetek: Szennai Polgárőrség, Szennai Rozmaring Nyugdíjas Egyesület, Lázi Dombi Kulturális Egyesület, „A Szennai Iskoláért” Alapítvány, „Áldott Teher” Alapítvány, „Szennáért” Közalapítvány, „Szennai Zöldek” Alapítvány, „Zselic” Tehetséggondozó Közalapítvány, Civilek Szenna Községért Egyesület, Fekete László Diák-sport Egyesület, Gergelyjáró Egyesület, Közös Ég Egyesület, Szennai Faluszépítő Egyesület, Szennai Falu-Turizmus Egyesület, Zselici Vadásztársaság Kaposvár, Kaposvári Roxinház Egyesület, Zöld Élet Ifjúsági Sport és Kulturális Egyesület.</p>

Szenna értékleltára	
„Hard” (helyi nevezetességek, turisztikai attrakciók, látnivalók, stb.)	„Soft” (közösségfejlesztő egyének, kapcsolati hálók, meglévő együttműködések)
<p>Zókapeti Lidi néni háza: Az 1848-ban épült épület jellegzetesen zselici és szennai is egyben, eredeti helyén (Árpád u. 38.) állították helyre. A kistáj népi építészetének egyedüli hírnemője, a 20-as, 30-as évek általános utcaképét, paraszti udvarát idézi. Alaprajzában jellegzetes: szoba, füstös konyha, kamra elosztással. A ház elől és oldalt tornácos, „pitaros” ormfala deszkás. A tető gerince elől csapolt, „csonkakontyos”.</p> <p>Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény: Az országban egyedülállóan, helyi kezdeményezésre egy élő faluban létrejött falumúzeum, Somogy megyeszékhelyétől, Kaposvártól 8 km-re található. Célja, a Somogyban napjainkig fennmaradt talpas-favázás népi építészet emlékeinek az utókor számára történő megőrzése.</p> <p>A táj, település elhelyezkedése, Zselici tájvédelmi körzet (város közeli falu, szép környezet, gazdag vadállomány, medvehagymás-hóvirágos mező, csipkebogyó és bodzaültetvény, tanösvény...)</p> <p>Szennai Örökség Tanösvény: Az Örökség és közösség a Zselic kapujában elnevezésű sétaút a Mihály-hegyet, a Nyúl-hegyet, a Derék-hegyet és a Lázi-dombot járja be, bemutatja a zselici tájat, a Szenna határában lévő erdőket, gyepek területeket, zártkerteket, és példát hoz a múltból ember és természet harmonikus együttélésére.</p> <p>Szász Íriszkert Kertészet: Az írisz-nörszirom, virághagyma és peónia-bazsarózsa termesztésével, értékesítésével foglalkozó kertészet. Az írisz kertészet a nősziromok virágzási idejében megtekinthető.</p> <p>Tulipános Park: 2010-ben épült, Szenna központjában látható, ahol a játszótér, pihenőhely, ivókút és emlékmű harmóniában van a természettel. E helyen a térkő burkolatot úgy rakták le, hogy ezáltal tulipán motívumok rajzolódni ki, ami a Falumúzeumban található templom fakazettáinak leggyakoribb mintáját idézi. Ennél viszont többről van szó. Ha jobban megnézzük, látjuk, hogy nemcsak virágokat ábrázol, hanem azokat a tulipánrajzolatokat, ami annak az életfának a részlete, ami az ősmagyar hagyomány alapmotívuma. A kreatív játszótér és pihenőhely után egy ivókút következik. Középen áll az az emlékmű, ami az I. és II. világháborús hősök emlékére készült, kör alakú kis dombon, mögötte az íves Milleneumi Emlékfal. Továbbhaladva látható a kerecsensólyom fából faragott szobra, mely a nemzeti egység jelképe. Végül a 2013-ban készült Emese ősanánk mellszobra zárja az alkotások sorát.</p> <p>„Vadvirág Út”: Szennán vonul át a „Vadvirág Út” nevű szoborcsoporthoz, ami a Zselicben élő lágyszárú növényfajok közül tizenkettőt örökít meg tölgyfából kifaragva.</p>	<p>Közösségfejlesztő egyének:</p> <p>Közösség motorjai: Borsa Géza, Borsáné Horváth Brigitta a nyugdíjasklub elnöke, szervezője; Karácsony Tamásné Bajzik Éva, Lázi Dombi Egyesület tagja; Szabó Edit, Handó János, Raab Lajosné, vendégház tulajdonos; Horn Artúr, szarvasfarm működtető; Salamon Gyula, polgármester és a hivatal dolgozói; Magyaros József, az általános iskola pedagógusai.</p> <p>Egyéni alkotók:</p> <p>Örökség Kézműves Ház – Orosz Adél (7477 Szenna, Kossuth Lajos u. 26.)</p> <p>Karácsony Tamásné Bajzik Éva Judit népzeneész, zenetanár (7477 Szenna, Tildy Z. u. 31.)</p> <p>„Lugosi és Karácsony” Művészeti és Szolgáltató Bt. Juhos Népzenei Együttes (Honlap: www.juhos.net)</p> <p>Jellemző rendezvények:</p> <p>Falunap (szeptemberben), Hurkafesztivál (2011. 11. 19.), Borverseny-Hegyszentelő (2011. 05. 07.), amatőr futball bajnokság, Fazekas Találkozó, Adventi Koncert.</p> <p>A Lázi Dombi Kulturális Egyesület a „lelke” a település legtöbb kulturális programjának. Rendezvényeik: Lázi Dombi Mesék, Dudaiskola, „Örökség és közösség a Zselic kapujában”, nemzeti ünnepek méltó megünneplése, hagyományos ünnepkörökhöz kapcsolódó szokások felelevenítése, néphagyományörzés, gyermek táncházak, kézműves tevékenységek szervezése.</p> <p>Egyéb programok: A skanzen programjai (tematikus napok-hetek, Márton nap, Húsvét), Passio, az 1848-as forradalom és szabadságharc jeleneteit felelevenítő szerepjáték...</p>

Szenna értékleltára	
„Hard” (helyi nevezetességek, turisztikai attrakciók, látnivalók, stb.)	„Soft” (közösségfejlesztő egyének, kapcsolati hálók, meglévő együttműködések)
<p>Az út Kaposvárról indul, majd Kaposszerdahelyen, Szennán, Patcán és Zselickisfaludon keresztül a Zselici Tájvédelmi Körzetbe vezet, és jelképesen összeköti a civilizációt a természettel. A 2 méter magas, csodás, egyedi alkotásokat Horváth-Béres János faszobrász készítette, és a millennium tiszteletére állították fel őket.</p> <p>Szarvasfarm: Szenna, Kossuth Lajos u. 31.</p> <p>Szennai táncok, dalok, viselet (például a híres szennai konty)</p> <p>Helyi termékek:</p> <p>Pósa Roland és felesége: állatorvos, <i>tejtermék feldolgozó</i></p> <p>Berecz család: <i>kecsketej, sajt és joghurt készítés</i></p> <p>Berecz Erika: <i>kosárfonás</i></p> <p>Kungli Ferenc: <i>bodza- és csipkeshörp és lekvár készítés</i></p> <p>Bús János és Fokvári Katalin: <i>bio almalé és meggylé készítés</i></p> <p>Sebestény Nóra: <i>lekvár (például bodza) és szörp készítés, langalló sütés</i></p> <p>Antal Andrea: <i>kosárfonó (de bútorkészítő végzettsége is van), „S”-es rétes szenna és környéki specialitás, langalló- és kenyérsütés</i></p> <p>Tiszperger Szabolcs: <i>házimalom és lisztkészítés</i></p> <p>Rajczi Balázs: <i>Méhész, lótenyésztő, lófedeztetést vállal</i></p> <p>Szász Sándor: <i>Írisz termesztő</i></p> <p>Lengyel Ferenc: <i>pálinkafőző</i></p> <p>Tóth László, Szabó János, Vajda László: <i>borászok</i></p> <p>Orosz Adél, Farkas Gergely, Túri Enikő: <i>nemezelők, gyermekjáték készítő, játszóházi megrendelést is vállalnak (Túri Enikő).</i></p>	

Forrás: <http://knkozkins.gportal.hu/gindex.php?pg=34191355> 2014. május 31.;

<http://www.muemlekem.hu/muemlek?id=81112014> 2014. május 31.;

http://www.tanyamuzeum.hu/magyar/oldalak/lidi_neni_ha 2014. május 31.;

<http://skanzen.hu/?fin=article&id=5912014> 2014. május 31.; <http://www.sonline.hu/somogy/kozelet/orokseg-a-multbol-tanosveny-a-tiszta-a-tudashoz-355225> 2014. május 31.; <http://szaszirisz.e-aruhaz.com/magunkrol> 2014. május 31.; <http://www.szenna.hu/?page=rolunk> 2014. május 31.

X 199927